

12. Павлова О. Г., Пікалов В. Г. Археографічна діяльність вчених історичного факультету Харківського університету у другій половині ХХ ст. / О. Г. Павлова, В. Г. Пікалов // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. – 2012. – Серія: Історія. – Вип. 45. – № 1005. – С. 239 – 249.
13. Румянцева М. Ф. Источниковедение и историография в структуре исторической науке: опыт сравнительного анализа становления дисциплинарности / М. Ф. Румянцева // Харківський історіографічний збірник. – 2014. – Вип. 13. – С. 97 – 107.
14. Спеціальні історичні дисципліни: довідник: навч. посіб. / І. Н. Воцехівська, В. В. Томазов, М. Ф. Дмитрієнко. – К.: Либідь, 2008. – 520 с.

Иващенко, В., Красько О. Исследования в области источниковедения, архивоведения и специальных исторических дисциплин на историческом факультете Харьковского университета.

В статье рассматривается развитие источниковедения, архивоведения и специальных исторических дисциплин на историческом факультете Харьковского университета за период с 1990 г. по 2014 г. В частности, автором были проанализированы учебные дисциплины источниковедческого направления и соответствующие научные труды: рассмотрена динамика публикаций и тематику источниковедческих работ, вклад различных кафедр, типы изданий, авторский состав и др. Выяснено, что центром источниковедческих исследований является кафедра историографии, источниковедения и археологии, которая публикует две трети соответствующей научной продукции.

Ключевые слова: *источниковедение, архивоведение, специальные исторические дисциплины, Харьковский университет, кафедра историографии, источниковедения и археологии.*

Ivashchenko, V., Krasko, O. Research in the field of source studies, archival science and special historical disciplines at the Historical Faculty of Kharkiv University.

The article discusses the development of sources studies, archival science and special historical disciplines at the Historical Faculty of Kharkiv University from 1990 to 2014. In particular, the author analyzed the disciplines of source studies areas and relevant scientific works. A mention should be made about the dynamics of publications, topics of source studies works and contributions of different departments, types of editions, authors, etc. It was investigated that the the center of source studies research is the Department of Historiography, Source Studies and Archaeology, which publishes two thirds of correspondent scientific works.

Key words: *source studies, archival science, special historical disciplines, Kharkiv University, Department of Historiography, Source Studies and Archaeology.*

Музеєзнавство, мистецтвознавство та пам'яткознавство на історичному факультеті ХНУ імені В. Н. Каразіна

Павлова О. Г., Куделко С. М.

Стаття присвячена характеристиці розвитку музеєзнавства, мистецтвознавства, пам'яткознавства на історичному факультеті у 1990-ті роки – на початку ХХІ ст. Підкреслюється значення цих дисциплін в системі спеціалізованої історичної освіти. Аналізуються дослідницька тематика та практична діяльність викладачів з вивчення і популяризації пам'яток культури та мистецтва.

Ключові слова: *музеєзнавство, мистецтвознавство, пам'яткознавство, історичний факультет.*

Серед інших наукових напрямів, які перебувають в колі інтересів вчених факультету (але, в першу чергу, кафедри історіографії джерелознавства та археології) помітно виділяється музеєзнавство.

Музейна справа на факультеті має глибоке коріння. Ще у ХІХ – на початку ХХ сторіччя на історико-філологічному факультеті університету працювала когорта знаних музеєзнавців (М. Ф. Сумцов, Є. К. Рєдін, Ф. І. Шміт та ін.). Серед вихованців університету дореволюційного часу було чимало таких, що у подальшому стали відомими фахівцями-музеєзнавцями: Д. М. Павлов, С. А. Таранушенко, К. Е. Гриневич та ін. Слушною нам видається думка про те, що саме Харківський університет – колыска вітчизняного музейництва¹. У другій половині ХХ – на початку ХХІ ст. розвиток музеєзнавства на історичному факультеті продовжився. З'явилися і спроби осмислити цей процес. Так, у 1995 р. С. М. Куделко у своєму виступі на конференції підвів деякі підсумки викладання музеєзнавства на факультеті у другій половині ХХ ст. [3, та ін.]. З роками збільшилася кількість дослідників, які долучилися до вивчення питань музеєзнавства. Серед них викладачі, музейні працівники, аспіранти факультету (Б. П. Зайцев, В. Ю. Иващенко, І. В. Калініченко, Т. М. Крупа, О. С. Марченко, Є. П. Пугач, В. В. Скирда, Г. М. Шпорт та ін.). Цьому сприяла

¹ Про це свідчать такі факти, як утворення першого державного музею на теренах України саме в Харківському імператорському університеті (Музей витончених мистецтв та старожитностей), діяльність викладачів по організації перших в країні навчальних екскурсій, розвиток музейної педагогіки. Яскравим свідомством визнання заслуг науковців університету є запровадження у 2007 р. Президією НАН України премії ім. Ф. І. Шміта за видатні наукові роботи в галузі мистецтвознавства і культурології, а також інші пріоритети Каразінського університету.

і науково-практична діяльність по створенню нових музейних експозицій [8, 13, 14 та ін.]. Активно досліджується життя та творчість знаних музеєзнавців минулого (С. Раєвський, О. Федоровський, М. Криворотченко, Є. Редін, А. Луньов та ін.).

Викладачами кафедри історіографії, джерелознавства та археології вже тривалий час викладається курс «Музеєзнавство». Він був запроваджений ще у середині 1960-х років як кафедральний спецкурс, а у середині 70-х рр. став загальнофакультетським. Кафедра також здійснює загальне керівництво при підготовці та проведенні музейно-архівної практики, розробляє методичні рекомендації для керівників та студентів [10, та ін.]. На кафедрі сконцентровані дисципліни, що тісно пов'язані з джерельно-предметною основою музейних артефактів: археологія, етнологія, архівознавство та ін. Співробітники кафедри не лише надають загальні поради, а й пропонують конкретні розробки. Так, розробка екскурсійних маршрутів по місту Харкову, стала результатом виконання проекту, що був замовлений Харківським міськвиконкомом (2012). Члени кафедри опікуються музейними закладами університету, перш за все тими, що входять до структури факультету. Зокрема, в даний час Музей історії ХНУ імені В. Н. Каразіна та Музей археології очолюють відповідно доценти кафедри В. Ю. Івашенко та І. Б. Шрамко. Важливою складовою музеєзнавчого напрямку стала практична робота над створенням та оновленням університетських музейних експозицій. Значна робота, наприклад, була проведена по розробці нової концепції експозиції Музею історії ХНУ імені В. Н. Каразіна до 200-річчя заснування університету (2004). Музеєзнавців факультету об'єднала і робота над створенням нової експозиції Археологічного музею, що здійснюється до 210-річчя заснування університету (2015). Втім, слід зазначити, що музеї університету спільно з викладачами факультету систематично організовують виставкові та різноманітні науково-просвітницькі заходи. Щороку відбувається 10 – 15 виставок. Музей історії університету входить до складу Асоціації музеїв при вищих навчальних закладах Харкова (голова Асоціації – проф. С. І. Посохов).

Викладачі кафедри беруть активну участь в створенні музейних експозицій в різних закладах міста та області², входять до складу науково-методичних рад, що діють при музеях Харківщини (наприклад, членом наглядової ради Національного музею «Висота маршала І. С. Конєва» є С. М. Куделко). Вихованці факультету працюють не тільки у більшості музеїв Харківщини, а і є провідними фахівцями у музеях Полтави, Києва, Запоріжжя, Артемівська, Сум, Белгород та інших міст. Серед екскурсиводів Харкова також помітне місце займають випускники історичного факультету.

Музеєзнавча спрямованість наукових інтересів викладачів факультету простежується в їх публікаціях. Деякі із цих праць створено у процесі

² Серед музеїв, якими опікувались співробітники факультету, Харківський історичний музей, Музей А. С. Макаренка у Куряжі (Дергачівський район, Харківська область), Музей історії Національного фармацевтичного університету, Музей історії Харківського національного університету внутрішніх справ, Пархомівський історико-художній музей та ін. (С. М. Куделко, С. І. Посохов, О. Г. Павлова).

творчої взаємодії із колегами. Так, наприклад, спільно з фахівцями ХДНБ ім. В. Г. Короленка було підготовлено до друку бібліографічне видання з історії розвитку музейної справи на Харківщині [11].

Здійснений аналіз публікацій співробітників факультету з проблем музеєзнавства, які вийшли друком починаючи з 1990 р., свідчить про достатньо широкий тематичний спектр досліджень. Це і питання загальної історії та теорії музейної справи, і історія створення та діяльність окремих музейних закладів. Особливо велику увагу науковці факультету приділили питанням теорії та практики екскурсійної діяльності [7, 12]. З середини 1990-х років з'являється новий напрям музеєзнавчого інтересу – проблеми використання сучасних інформаційних технологій у музейній справі (С. М. Куделко) [15, та ін.].

З ініціативи кафедри історіографії, джерелознавства та археології (та завдяки співпраці з Музеєм історії університету)³ започатковано щорічний науково-практичний семінар «Луньовські читання» (2010). На семінарі обговорюються сучасні проблеми музеєзнавства та перспективи розвитку музейної справи, узагальнюється досвід діяльності музеїв Харківщини та України в цілому. За підсумками п'яти читань (2010–2014 рр.) був виданий збірник матеріалів [9]. Для учасників читань у 2012 р. відомою харківською художницею Н. С. Вербук була заснована творча премія імені А. Ф. Луньова⁴.

Можна відзначити, що з 1990-х років на факультеті, також простежується активізація інтересу до вивчення проблем мистецтвознавства. Це пов'язано, як з певними університетськими традиціями, так і сучасними підходами, зокрема, поширенням міждисциплінарних досліджень. Художні твори виступають важливими історичними джерелами, в яких закладена образна історико-культурна інформація. Втім, в системі сучасної як історичної, так і загалом університетської, освіти, за невеликим виключенням, не передбачається читання спеціальних мистецтвознавчих курсів. Звернення до проблем історії і теорії мистецтва відбувається в контексті проблем, які підіймаються в наукових працях та в деяких навчальних курсах. Зокрема, увага до історії мистецтва простежуються при вивченні історії розвитку науки та університетської освіти. Наприклад, це спостерігається в колективній монографії, яка вийшла друком до 210-річчя заснування Харківського університету [17].

Слід згадати також, що у Харківському університеті накопичений значний досвід суто мистецтвознавчих студій. Зокрема, протягом XIX ст. університетською корпорацією надавалося велике значення естетиці, різним мистецтвам. Це сприяло тому, що в стінах університету розвивалося колекціонування, було відкрито Музей витончених мистецтв та старожитностей, засновано кафедру історії і теорії мистецтва. Імена багатьох викладачів і випускників університету пов'язані з започаткуванням

³ Найстаріший вузівський музей м. Харкова, заснований з ініціативи першого завідувача кафедри історіографії, джерелознавства та археології проф. В. І. Астахова у 1972 р.

⁴ Афанасій Федорович Луньов (1919–2004) – випускник історичного факультету ХДУ ім. О. М. Горького, засновник та директор Пархомівського історико-художнього музею, один з фундаторів сучасної музейної педагогіки.

і розвитком художньо-мистецької освіти та дослідженням питань історії розвитку мистецтва (починаючи від засновника університету В. Н. Каразіна, професорів Д. І. Каченовського, О. І. Кірпічнікова, О. М. Деревецького, О. І. Білецького до професійних мистецтвознавців європейського рівня Є. К. Редіна, М. Ф. Сумцова, Ф. І. Шміта та ін.). Їх науково-освітня діяльність сприяла становленню у Харківському університеті історії мистецтва як наукового напрямку.

У 1920-х роках лінія розвитку професійного мистецтвознавства в університеті переривається. І лише з кінця 1980-х – початку 1990-х років на історичному факультеті відроджуються мистецтвознавчі традиції. Предметом дослідження стає процес розвитку історії мистецтва та організації художньої освіти у Харкові. Особлива увага приділялася вивченню історії мистецтва у Харківському університеті (С. М. Куделко, О. Г. Павлова). Зокрема, це вивчення історії дослідження питань мистецтва професорами університету О. І. Кірпічниковим, М. Ф. Сумцовим, Є. К. Редіним, Ф. І. Шмітом та ін., використання колекції Музею витончених мистецтв та старожитностей для організації мистецької освіти в університеті та спеціальних наукових досліджень. Результатом такої роботи, поряд з окремими спеціальними статтями, стала підготовка монографічного видання (С. М. Куделко, Р. І. Філіппенко) [18]. Збільшення публікацій з історії мистецтва пов'язано з підготовкою по кафедрі історіографії, джерелознавства та археології дисертацій відповідної тематики О. Павловою, Р. Філіппенко та Д. Колонеем. Новим словом у дослідженні біографії І. Ю. Рєпіна стала монографія О. І. Вовк, що була підготовлена з урахуванням сучасних здобутків біографістики [1].

Деякі мистецтвознавчі питання стали предметом зацікавленнь викладачів кафедри історії стародавнього світу та середніх віків: С. Б. Сорочана, О. А. Ручинської, А. М. Домановського, окремих аспірантів цієї кафедри. Поряд з дослідженням питань вивчення історії образотворчого мистецтва, слід відзначити і окремі розвідки з висвітлення історії організації музичної освіти у Харкові.

Мистецтвознавчі сюжети сьогодні є невід'ємним компонентом багатьох навчальних курсів, які читаються на факультеті, але передовсім з історії культури. Наприклад, по кафедрі історії України викладається спеціальний курс «Історія українського мистецтва» та загальний курс «Історія української культури» (проф. Л. Ю. Посохова). На кафедрі історії стародавнього світу та середніх віків викладається спецкурс «Антична культура» (доц. О. А. Ручинська). Проблеми джерелознавчого аналізу пам'яток мистецтва розглядаються під час практичних занять з курсу «Спеціальні історичні дисципліни», зокрема проф. О. Д. Капліним («Спеціальні історичні дисципліни та пам'ятки християнської культури») [16], та доц. О. Г. Павловою («Іконографічний метод в спеціальних історичних дисциплінах»). Таким чином, студенти на окремих видах образотворчого мистецтва та пам'яток нумізматики, сфрагістики, геральдики, палеографії, опановують методи іконографічного та мистецького аналізу. В межах спецкурсу «Документознавство» питання образотворчого документу розглядаються

на прикладі колекції Харківського художнього музею, проводяться спеціальні практичні заняття і з інших спецкурсів, об'єкту основу яких складають пам'ятки, що мають художні ознаки і потребують певних спеціальних знань та використання мистецтвознавчих методів дослідження.

Не можна не відмітити, що факультет виховав багато знаних мистецтвознавців у різних галузях. Серед них, не тільки вже згадувані нами А. Ф. Луньов, а й І. Ю. Кабиш, А. В. Легейда, С. Ю. Пілютіков та інші.

З музеєзнавством та мистецтвознавством тісно пов'язане пам'ятокознавство. Викладачі факультету співпрацюють з редакцією «Зводу пам'яток Харківської області», виступають експертами з атрибуції пам'яток [4, 5 та ін.], здійснюють пам'ятоохоронну діяльність. Зокрема, слід окремо відмітити пам'ятоохоронну роботу, яка проводиться археологами факультету, в тому числі і проведення реставраційних заходів по забезпеченню збереження археологічних артефактів. Для студентів спеціальності «Архівознавство» та «Археологія» викладається спеціальний курс «Проблеми реставрації та охорони пам'яток», в межах яких проводяться заняття на базі Харківської філії Національного науково-дослідного реставраційного центру України, реставраційних майстерень ДАХО, ЦДНТАУ та ін.

Слід зазначити, що розвиток пам'ятокознавства в університеті також має глибоке коріння. У 1920-х–1930-х рр. його викладачі та вихованці чимало попрацювали на цій ниві, зокрема, склали значну частку співробітників Українського інституту історії матеріальної культури АН України, створеного у Харкові у 1930 р. Після декількох десятиліть занепаду, цей напрям знов став одним із пріоритетних. Це особливо відобразилося на стосунках викладачів факультету з Українським товариством охорони пам'яток історії та культури. Результатом співпраці стало заснування при кафедрі історіографії, джерелознавства та археології Східно-регіонального відділу Центру пам'ятокознавства НАН України та УТОПІК (директори – проф. В.К. Міхеев, а потім проф. С. І. Посохов).

Викладачі факультету ведуть значну роботу з пошуку, дослідження та популяризації пам'яток матеріальної та духовної культури. Так, наприклад, С. М. Куделко – редактор харківського тому багатотомного видання «Звід пам'яток історії та культури України». У товариствах, що займаються такою тематикою (Харківське історико-археологічне, Історико-філологічне, Харківське відділення національної Спілки краєзнавців та ін.) беруть активну участь співробітники факультету. Деякі з них очолювали та очолюють ці товариства (В. І. Кадєєв, В. Ф. Мещеряков, С. В. Д'ячков, С. М. Куделко С. І. Посохов та ін.). Крім цього, практична робота зі збереження культурно-історичної спадщини, встановлення нових монументальних пам'яток і пам'ятних дощок здійснюється співробітниками історичного факультету у складі різноманітних комісій, що утворювалися при органах місцевого самоврядування (С. В. Д'ячков, С. М. Куделко, С. І. Посохов, В. В. Скірда І. Б. Шрамко та ін.).⁵

⁵ Геральдична та топонімічна комісії при Харківському міськвиконкомі, комісія по збереженню історико-культурної спадщини при Управлінні культури ХОДА та ін.

У 2009 р., разом із історичним факультетом Белгородського державного університету, було започатковано осінню студентську школу «Історико-культурна спадщина Єврорегіону «Слобожанщина» [6]. Програмою школи передбачається знайомство студентів з актуальними питаннями сучасного пам'яткознавства та виконання практичних завдань з їх вивчення. З 2009 по 2014 рік проведено 6 шкіл (які по черзі відбувалися у Харкові та Белгороді), для кожної з яких обиралася спеціальна тема. Зокрема, це і питання загального, церковного, етнографічного, літературного пам'яткознавства, а також проблеми історичної пам'яті та пам'ятних місць, тощо.

Темами публікацій співробітників факультету в галузі пам'яткознавства були: методика вивчення пам'яток історії та культури, історія діяльності пам'яткоохоронних організацій, що діяли на Харківщині, характеристика історико-культурних заповідників, окремих пам'яток та ін. [2; та ін.].

Проблеми музеєзнавства, історії мистецтва, пам'яткознавства є не лише предметом дослідження під час підготовки дисертаційних праць, але також курсових та дипломних робіт, обговорюються під час засідань студентських наукових гуртків, на студентських наукових конференціях.

Поza сумнівом, що ці напрями і надалі будуть розвиватися і, сподіваємося, їх поступ буде позначений новими вагомими результатами.

Примітки

1. *Вовк О. І.* Духовно-релігійні пошуки І. Ю. Репіна у дзеркалі сучасної біографістики / О. Б. Вовк. – Х., 2014. – 114 с.
2. *Гнездо О. С., Зайцев Б. П.* К истории Харьковского губернского комитета охраны памятников искусства и старины / О. С. Гнездо, Б. П. Зайцев // Харьк. ист. альманах. – 2003. – Весна-лето. – С. 126 – 129.
3. *Куделко С. М.* Из истории преподавание музееведения на историческом факультете ХГУ в 60-90 гг. XX вв. / С. М. Куделко // Перші Сумцовські читання : тези наук. конф., присвяч. 75-річчю музею Слобідської України ім. Г. С. Сковороди, Харків 17–18 квіт. 1995 р. – Х., 1995. – С. 21 – 22.
4. *Куделко С. М.* Из опыта работы над томом «Харьковская область» Свода памятников истории и культуры Украины / С. М. Куделко // Краєзнавство і учитель. Матеріали міжнар. наук. конф. 28 лютого 2014 р. – Х., 2014. – С. 109 – 110.
5. *Куделко С. М.* Методика створення реєстру зниклих пам'яток історії та культури України (з досвіду пам'яткознавців) / С. М. Куделко // Культурна спадщина Слобожанщини. – Х., 2011. – Вип. 25. – С. 9 – 13.
6. *Куделко С. М., Павлова О. Г.* Международная студенческая школа: из опыта сотрудничества исторических факультетов классического Харьковского и Белгородского университетов / С. М. Куделко, О. Г. Павлова // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. – 2013. – 1050: Сер. «Історія». – Вип. 46. – С. 293 – 303.
7. *Куделко С. М., Посохов С. І.* Екскурсійна підготовка студентів-істориків у Харківському університеті / С. М. Куделко, С. І. Посохов // Всеукраїнська наук.-практ. конф. «Туризм і завдання національно-культурного відродження України», 12–14 трав. 1992 р. : тези доп. і повідомл. – К.; Черкаси, 1992. – С. 186 – 187.

8. *Куделко С. М., Посохов С. І.* Современные тенденции развития музейных экспозиций и задачи Харьковского исторического музея / С. М. Куделко, С. І. Посохов // П'яті Сумцовські читання : зб. матеріалів наук. конф. «Музей: історія і проблеми сьогодення», Харків, 14 трав. 1999 р. – Х., 1999. – С. 6 – 8.
9. «Львівські читання». Матеріали науково-практичних семінарів (2010–2014 рр.). – Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2014. – 202 с.
10. *Музейно-архівна виробнича практика студентів історичних факультетів університетів.* Практикум / Уклад. С. М. Куделко, О. Г. Павлова. – Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2012. – 84 с.
11. *Музейна справа на Харківщині: становлення та розвиток: наук. – допом. покажч. /* [уклад. Т. О. Сосновська, В. О. Ярошик ; наук. ред. С. М. Куделко]. – Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2011. – 228 с.
12. *Павлова О. Г.* Музеї – центри туристсько-екскурсійної діяльності. З досвіду роботи Пархомівського історико-художнього музею / О. Г. Павлова // Туристичний бізнес: світові тенденції та національні пріоритети: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції 28 травня 2009 року. – Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2009. – С. 51 – 54.
13. *Посохов С. І., Куделко С. М.* Зауваження щодо проекту утворення нової експозиції музею історії Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна / С. І. Посохов, С. М. Куделко // Шості Сумцовські читання : зб. матеріалів наук. конф., присвяч. 80-річчю Музею Слоб. України ім. Г. С. Сковороди, 14 квіт. 2000 р. – Х., 2001. – С. 43 – 45.
14. *Посохов С. І.* Музей археології Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна на шляху оновлення / С. І. Посохов // Проблеми музеєзнавства, збереження та відновлення історичної пам'яті: матеріали Всеукр. наук.-теор. конф. – Х., 2014. – С. 15 – 16.
15. *Смолянський Б. М., Куделко С. М.* Основные проблемы внедрения персональных ЭВМ в практику музейной работы / Б. М. Смолянський, С. М. Куделко // Вестн. Харьк. ун-та. – 1992. – № 363: История. – С. 152 – 158.
16. Спеціальні історичні дисципліни та пам'ятки християнської культури: програма семінарських занять та методичні рекомендації / упорядник Каплін О. Д. – Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2012. – 20 с.
17. Харківський університет і українська культура (до 210-річчя від часу заснування ХНУ імені В. Н. Каразіна) : монографія / [кол. авт.] : передм. В. С. Бакірова : за ред. Ю. М. Безхутрого. – Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2015. – 296 с.
18. *Філіппенко Р. І., Куделко С. М.* Є. К. Редін – професор Харківського університету: Монографія / Р. І. Філіппенко, С. М. Куделко. – Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2008. – 228 с.

Павлова О. Г., Куделко С. М. Музееведение, искусствоведение и памятниковедение на историческом факультете ХНУ имени В. Н. Каразина

Статья посвящена характеристике развития музееведения, искусствоведения, памятниковедения на историческом факультете в 1990-е годы – начале XXI в. Подчеркивается значение этих дисциплин в системе специализированного исторического образования. Анализируются исследовательская тематика и практическая деятельность преподавателей по изучению и популяризации памятников культуры и искусства.

Ключевые слова: музееведение, искусствоведение, памятниковедение, исторический факультет.

Pavlova O., Kudelko S. Museum studies, history of art and monument studies at the Historical Faculty of V. N. Karazin Kharkiv National University

The article deals with the characterization of museum studies, history of art and monument studies at the Historical Faculty of V. N. Karazin Kharkiv National University (1990s and beginning of the 21st century). The significance of these disciplines in the historical education system was emphasized. The diversity of research topics and practical organization of lecturers for the study and promotion of material and art monuments were discovered.

Key words: museum studies, history of art, monument studies, the Historical Faculty.

**ІСТОРІОГРАФІЯ
ТА ДЖЕРЕЛОЗНАВСТВО**